

פותח את החוברת מאמרה של אורלי ק' מירון על הדמוגרפיה של האוכלוסייה היהודית בצפון יוון במאה התשע עשרה והעשרים. המאמר מבוסס על עיון בנתונים רשמיים ממפקדי אוכלוסין עות'מאניים ויווניים, ומציג את התפתחותה של האוכלוסייה היהודית בצפון יוון. אוכלוסייה זו מוגדרת באמצעות יחידה מנהלית משותפת המסייעת ליצור רצף בין מפקדים עות'מאניים ליווניים, כדי לצייר התפתחות דמוגרפית רציפה משלהי העידן העות'מאני ועד המהפך הדמוגרפי הרדיקלי באוכלוסייה היוונית, שתוצאותיו ניכרות במפקד הרשמי של 1928. נקודות מפנה בהתפתחותה של האוכלוסייה היהודית היו הסיפוח היווני (1912), השרפה הגדולה בסלוניקי (1917) וכניסת פליטים יוונים מאסיה הקטנה ליוון בחילופי האוכלוסין שנכפו על יוון (הטרנספר, 1923). מפנים אלה נבחנים באמצעות תנועות הגירה, ונמדדת יכולתן של תנועות אלה לחולל שינוי דמוגרפי באוכלוסייה היהודית, בין שיא הגידול הדמוגרפי בתקופה הנדונה (1909) מזה לכרסום הגדל ומתעצם בגודלה היחסי והמוחלט מזה.

ד"ר אורלי ק' מירון מלמדת בחוג לתולדות עם ישראל ובחוג המשולב למדעי החברה באוניברסיטת בראילן.

נחמה גרינהויז חוקרת את מס הקנייה בקהילה היהודית באיזמיר. מנהיגות הקהילה היהודית הטילה מס קנייה על מוצרים שונים, ובעיקר על כמה סוגי מזון כשרים. השם הרווח לאותו מס הוא גַאבִּילֵה. ההכנסות ממנו יועדו למטרות צדקה שונות ולתשלום משכורותיהם של פעילי הציבור, והיקף ההכנסות הללו השתנה בהתאם למוצר, לקהילה ולתקופה. הנוהג היה להחכיר את הזיכיון לגביית הגאבילה. חוכרי המס התחייבו להעביר לקהילה את הסכום המבוקש וקיוו להרוויח מעלייה בצריכה וממילא בהכנסות. המס, שהיה רגרסיווי, נגבה מהקונה בזמן קניית המוצר, ולא ניתנו פטורים או הנחות. במאה

התשע עשרה היו באיזמיר ובקהילות אחרות מחאות קשות במיוחד על הגאבילה על הבשר הכשר. המאמר סוקר את הנוהל המעשי ואת הבסיס ההלכתי של קביעת היקף המס, גבייתו והשימוש בהכנסותיו. ד"ר נחמה גרינהויז מלמדת במכון לנדר בירושלים.

דרור ארליך מנתח את היבטיה השונים של בעיית הרע ב'ספר העיקרים' לר' יוסף אלבו (ספרד, נפטר 1444): מהותו של הרע בעולם, דרך ניסוחה של בעיית הרע והפתרונות המוצעים לבעיה זו. במוקד הדברים עומדת חשיפת השניות המאפיינת את דיוניו של אלבו בסוגיה, החל מהצגתן של שתי תפיסות מנוגדות של מהות הרע, דרך עמדה דואלית בעניין היחס בין בעיית צדיק ורע לו לבעיית רשע וטוב לו, וכלה בשתי גישות עקרוניות שונות שהוא הציע לפתרון בעיית הרע ככלל. שניות פנימית זו מוצגת במאמר כאמצעי סגנוני שנקט אלבו במסגרת הכתיבה האזוטרית המאפיינת את ספרו. המחבר מסביר את בחירתו של אלבו לעסוק בסוגיה בסגנון זה על רקע מצוקת יהודי ספרד הנוצרית במאה החמש עשרה.

ד"ר דרור ארליך מלמד במחלקה לפילוסופיה באוניברסיטת בראיילן.

במדור עיונים וביקורות כותב יצחק בצלאל על ספרם של רות קרק ויוסף גלס על משפחת ולירו ויזמותיה הכלכליות בארץ-ישראל למן אמצע המאה התשע עשרה. ד"ר גיא מירון דן בספרו של ראובן שניר על ערביות, יהדות וציונות בקרב יהודי עיראק. במדור ספרים-סיקורות סוקר ד"ר אברהם דוד את ספריו של אליעזר בשן על יהודי צפון אפריקה. במדור פעלים נמסר על הקמתו של המרכז לתלמידי מחקר 'קדמתה'.